

פרפראות בפרשה

לעילוי נשמת
הרב הפץ בן אסתר זצ"ל

שבט התשפ"ה
מפטיר הַדְבָר אֲשֶׁר הָיָה (ירמיה לד)

פרשת משפטים – שבת מברכיך

עלון פרפראות בפרשה וחיידושי תורה מ'א' ועד 'ת' על פרשת השבוע עניינא דיומא מפרשי ומדרשי חז"ל

התשובות מסודרות לפי סדר א-ב

בפרשה 118 פסוקים = כסא הכבוד, כהן גדול, חכמים
מולד חודש אדר יהיה בליל שישי בשעה 19, 2 דקות ו 0 חלקים
ראש חודש אדר בימים שישי ושבת קודש הבעל"ט.

בפרשת משפטים 53 מצוות, מתוכן 23 מצוות עשה ו-30 מצוות לא תעשה. (ספר החינוך)

עשה: דין עבד עברי. יעוד של אמה העבריה. פדיון אמה העבריה. להרוג בחנק המחויב. לדון דיני קנסות. להרוג בסיף המחויב. לדון בנזקי בהמה חיה ועוף. לדון בנזקי הבור. לדון גנב בתשלומין או במיתה. לדון בנזקי הבער. לדון בנזקי האש. לדון בדין שומר חנם. לדון בדין טוען וכופר. לדון בדין נושא שכר ושוכר. לדון בדין השואל. לדון בדין מפתח. הלואה לעני. הטייה אחרי רבים. פרוק משא. שמיטת קרקעות. שבייתה בשבת. חגיגה ברגלים. הבאת ביכורים. לא תעשה: שלא ימכור אמה עבריה הקונה אותה מיד האב. שלא לגרוע שאר כסות ועונה. שלא להכות אב ואם. שלא לאכול שור הנסקל. שלא להחיות מכשף. שלא להונות הגר בדברים. שלא להונות הגר בממון. שלא לענות יתום ואלמנה. שלא נתבע חוב מעני שאין לו במה לפרוע. שלא נשית יד בין לוח למלוח ברבית. שלא לקלל הדיין. לאו דברכת ה'. שלא לקלל הנשיא. שלא להקדים חוקי התבואות. שלא לאכול טריפה. שלא לשמוע טענת בעל דין שלא בפני בעל דינו. שלא יעיד בעל עבירה. שלא לנטות אחר רבים בדיני נפשות בשביל אחד. שלא ילמוד חובה מישלמד לישבע בעבודה זרה. שלא להדיח בני ישראל אחר עבודה זרה. שלא נחשט שה הפסח ביי"ד בניסן בעוד שהחמץ ברשותינו. שלא נניח אימורי הפסח לפסול בלינה. שלא לבשל בשר בחלב. שלא לכרות ברית לשבעה עממים וכן לכל עובד ע"ז. שלא להושיב עובד ע"ז בארצנו. (ספר החינוך)

מפטירין הַדְבָר אֲשֶׁר הָיָה (ירמיה לד) המדברת משילוח העבדים לאחר שש שנים וזה מעין תחילת הפרשה המדברת מעבד עברי העובד שש שנים. (לבוש תרפ"ה) ולפי שהזהיר ירמיה את בני"י בדין עבד עברי ולא שבו, לכך אמר להם שעתידה ירושלים שתישרף ותיחרב והגלות על ידי נבוכדנצר (מדרש הבאור)

בשמות החדשים מ"ב חדשי השנה תמצא בהם כל אותיות הא"ב חוץ מששה אותיות דאין בהם, דהיינו ג' ה' ע' פ' ק' ק', ולא על חנינם נשמטו אותיות הללו מחדשי השנה דרך רמז דהוא תוכחות מוסר דהחי יתן אל לבו דלא ידע האדם את עתו, ומי הוא זה דקאי בניסן וידע בברור דיחיה ויגיע עד אדר, ולזה אותיות

פג"ע קצ"ה חסר מהחדשים כדי לרמוז דלא יש ילוד אשה שיאמר דהוא יפגע בקצה השנה דהוא סתום מבני אדם. (מועד לכל חי סימן לא)

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. (כא א) פרש"י - פל קמוקו שְׁנַאמַר 'אלה' פסל את הראשונים, 'ואלה' מוסיף על הראשונים. **אלה** ר"ת ליהודים היתה

אורה (אסתר ח טז) רמז לתשובה מיראה, שעל ידי זה נפסלין מעשיו הראשונים שלא היו בטוב. **ואלה** ר"ת ליהודים היתה **אורה** וְשָׁמְקָה. היינו בתשובה

מאהבה שעושיין בשמחה, אזי מוסיף על הראשונים, שאפילו זדונותיו הקודמים נהפכין לזכויות. (אמרי חיים)

ואלה המשפטים אשר ס"ת מרה, כי על הדינין נצטוו במרה. וסמך דינין לעבודה כי שניהם משלשה רגלי העולם. כמו שאמרו באבות (פ"א מ"ב) **על שלשה**

דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים. (פענח רזא)

פרשת משפטים סמוכה לעשרת הדיברות – לפי שסדר ישועות (בזיקון) הם י' מסכתות:

מסכת בבא קמא - מסכת בבא מציעא - מסכת בבא בתרא - מסכת סנהדרין - מסכת מכות - מסכת שבועות - מסכת עדויות - מסכת עבודה זרה - מסכת אבות

- מסכת הוריות, סה"כ 10 מסכתות. וכן י' פרקים בבבא קמא, י' פרקים בבבא מציעא, וכן י' פרקים בבבא בתרא. (הרוקח)

פי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשבעת יצא לחפשי חנם. (כא ב) רמז לשש מלכויות ששעבדו בישראל. מצרים, אשור, בבל, מדי, יון, אדום. משם

ואילך ובשבעת יצא לחפשי. (החוקני)

והגישו אדניו אל ה' - להים והגישו אל הדלת או אל המזוזה ורצע אדניו את אינו במרצע ועבדו לעלם. (כא ו) אמר הקב"ה אני גזרתי על ישראל שעבדו

של ארבע מאות שנה. דכתיב (בראשית טו יג) **ידע מדע כי גר יהיה נרצעך בארץ לא להם ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה.** ואחר כך דלגתי את הקץ

בשבילם וקיצרתי השעבוד, ואמרתי (ויקרא כה נה) **פי לי בני ישראל עבדים** והלך זה ושעבד את עצמו, וקנה אדון לעצמו, ורצע בכלי שהוא עולה בגימטריא

ארבע מאות והוא **מרצע**. (דעת זקנים, החוקני, רבינו אפרים)

ויצאה חנם אין כסף (כא יא) איתא בזהר הקד' (ח"ב קכח) שהמצוות שהאדם עושה בחנם תוכל הקליפה הנקראת חנם לשלוט עליה. ורמז בפסוק **ויצאה חנם**

אין כסף אין בה כסופא וחשקות. ואנשי מעשה שאפילו היו מכבדים אותם באיזה כיבוד בספר תורה ובבית הכנסת, היו נותנים לצדקה בכדי שלא תהיה

המצווה בחנם. (מגיד התעלומה – ברכות ט:)

אם כסף תלנה את עמי (כב כד) בזכות הצדקה תבוא השפעה טובה לאדם. **תלנה** ר"ת וְאוֹצְרָה הַטּוֹב לָנוּ תַפְתָּח. (דמשק אליעזר)

אם כסף תלנה. אמת בגימטריא **תלנה** (441). כל הכיסופין שלך יהיו רק אל האמת. (אהבת ישראל)

לא תהיה משפלה ונקרה בארצה את מספר ימיה אַמְלָא. (כג כז) **יום** במלואו כזה **יו"ד ו"ו מ"ם** בגימטריא ב' פעמים יום. (112). על דרך שכתב החת"ס (פר'

חיי שרה) כי בינוניים יחסר להם החצי מימיהם על ידי שמבלים הרבה מזמנם בדברי רשות. מה שאין כן צדיקים גמורים שכל מעשיהם לשם שמים ועבודת

גבוה, וזו ברכה בפני עצמה שיהיו הימים מלאים, כפולים לתושיה, על דרך **שני תיי שרה**. (רבינו יוסף נחמיה עה"ת)

ארבעה טורים וכן ארבעה חלקי השולחן ערוך הם: אורח חיים, יורה דעה, אבן העזר וחושן משפט – בהם נתבאררו כל משפטי התורה.

באורח חיים ישנם 697 סימנים. ב'יורה דעה' – 403 סימנים. ב'אבן העזר' – 178 סימנים. ב'חושן משפט' – 427 סימנים. סך הכל 1705 סימנים.

הגימטריא של שמותיהם של ארבעת החלקים: **אורח חיים, יורה דעה, אבן העזר, חשן משפט** עולה בגימטריא 1705. (אוצר הידיעות)

שאלות

- א. בחודש זה רגילים הכל להשכיר עבדים לחרישה ולזריעה לדישה ולקצירה ולאסיפת הפירות.
- א. **אם לא ימצא הגנב ונקרב בעל הבית אל הא-להים אם לא שלח ידו במלאכת רעהו.** (כב ז) בפסוק זה רמז למאמר חז"ל ממון המוטל בספק יהא מונח עד שיבוא אליהו.
- ב. **ואל הזקנים אמר שבו לנו בנה עד אשר נשוב אליכם** (כד יז). המילה לנו נראית לכאורה מיותרת.
- ג. **כי יתן איש אל רעהו פסח או כלים לשומר ונגב מבית האיש אם ימצא הגנב ישלם שניים.** (כב ו) מאי נפק"מ מהיכן נגנבו הממון או הכלים. **מבית האיש** למה לי.
- ג. **ולא מענה על רב לנטת אחרי רבים להטות.** (כג ב) אמר רבי יוחנן: ענוותנותו של רבי זכריה בן אבקולס, הקריכה את ביתנו, ושרפה את היכלנו, והגלחנו מארצנו. (גיטין נו.) תנן (סנהדרין ד.) דיני נפשות בעשרים ושלשה. דיני נפשות מטין על פי אחד לזכות, ועל פי שנים לחובה. היכן נתגלתה ענוותנותו של רבי זכריה? מדוע לא חלקו עליו חבריו הסנהדרין?
- ד. **ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם.** (כא א) בפרשה מתחילה התורה לבאר את המצוות לפי הסדר הבא: א.) דיני ממונות. ב.) דיני איסור והיתר. ג.) שאר מצוות עשה – כגון שבת ומועדים. מה הטעם שבשו"ע הסדר הוא הפוך א.) או"ח – מצוות עשה. ב.) יו"ד – דיני איסור והיתר. ג.) חו"מ – דיני ממונות.
- ה. **וכי יצאו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה ולא יהיה אסון ענוש יענש כאשר ישית עליו בעל האשה ונתן בפללים.** (כא כב) ממשמע שנאמר **ויצאו ילדיה** אנו יודעים שהיא היתה הרה, ונגפו אשה הרה למה לי.
  - ו. ראה בפרשה שיסורים מכפרים עון.
  - ז. ויבא משה בתוך הענן ויעל אל הקר ויהי משה בקר ארבעים יום וארבעים לילה. (כד יח) משה רבינו עלה להר סיני שלוש פעמים. באיזה תאריך עלה משה רבינו להר סיני בפעם הראשונה ובאיזה תאריך ירד.
  - ח. **פה אמר י-הוה א-להי ישראל אנכי פרתי ברית את אבותיכם ביום הוצאי אותם מארץ מצרים מבית עבדים לאמר.** (ירמיה לד ג) מה הטעם דכתיב **הוצאי** בכתב חסר. ואילו ביחזקאל כתיב **ברית נחת ארצה אתכם בהוציא אתכם מן העמים וקבצתי אתכם מן הארצות אשר נפצתם בם ונקדשתי בכם ליעני הגוים.** (כ מא) **בהוציא** בכתב מלא.
  - ט. **פי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשבעת יצא להפשי חנם.** (כא ב) שומע אני כל עבודה במשמע תלמוד לומר (ויקרא כה לט) **לא מעבד בו עבדת עבד.** (מכילתא) עבודות אלו אסור להעביד את העבד עברי.
  - י. **ועבדתם את י-הוה א-להיכם וברך את לחמך ואת מימך וחסרתם מחלה מקרבך.** (כג כה) מה הטעם שפתח בלשון רבים **ועבדתם** וסיים בלשון יחיד **לחמך, מימך, מקרבך.**
  - כ. ויקם משה ויהושע משורתו ויעל משה אל הר הא-להים. (כד יג) מה הטעם שלקח משה רבינו עמו את יהושע. איתא במדרש (ילקוט"ש נ"ד תתיט) **לקח אפירים אכל איש** (תהלים עח כה) זה יהושע שירד לו מן כנגד כל ישראל, כתיב הכא **איש** וכתוב התם (במדבר כו יח) קח לך את יהושע בן נון **איש אשר רוח בו.** לכאורה הוי נס שלא לצורך. ועוד שהרי נאמר **ואל הזקנים אמר שבו לנו בנה עד אשר נשוב אליכם** (כד יז) משמע שיהושע עלה עם משה בעליה הראשונה היתה כנגד העזרה במקדש. לפיכך אמר **נשוב.** לאיזה צורך עלה יהושע ונשאר שם כל הארבעים יום.
  - ל. **אם פסח תלנה את עמי את העני עמך לא תקנה לו קנישה לא תשימו עליו נשף.** (כב כד) פרש"י - רבי ישמעאל אומר: פל אם נאם שפותרה רשות, חוץ משלשה; ונה אחד מן. (מכילתא) מה הטעם שנכתב בלשון **אם** והוא חובה.
  - מ. **וגר לא תונה ולא תלחצנו פי גרים היותם בארץ מצרים** (כב, כ) מספר הפעמים שהזכירה התורה שלא להונות את הגר כמו מספר הפעמים שהזכירה על עבודה זרה.
  - מ. ויבא משה בתוך הענן ויעל אל הקר ויהי משה בקר ארבעים יום וארבעים לילה. (כד יח) כיצד הבחין משה בין יום ובין לילה, והכתיב (חבקוק ג ד) **ונגה פאור תקנה קרנים מידו לו.** (דניאל ב כא) **ונהורא עמה שרא.**
  - נ. **וכי נכה איש את עין עבדו או את עין אמתו ושחתה להפשי ישלחנו מחת עינו.** (כא כו) חז"ל למדו שהעבד הכנעני יוצא בעשרים וארבעה ראשי איברין שבאדם, שהם בגלוי ואינם חוזרים (קידושין כד:). מה הטעם שקט דווקא שן ועין.
  - נ. **ואל משה אמר עלה אל י-הוה אמה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים זקני ישראל והשפתויתם מרחק.** (כד א) לכאורה קשה למה לא עלו אלעזר ואיתמר שהרי גדולה מעלתם ממעלת הזקנים כדאיתא (עירובין נד:) **פיצד סדר משנה וכו' משה למד מפי הגבורה נכנס אהרן וישב לפניו, ושנה לו משה פירקו שלמד מפי הגבורה, נסתלק אהרן מלימוד זה וישב לשמאל משה. נכנסו בניו של אהרן, ושנה להן משה פירקו, והיה אהרן מקשיב. נסתלקו בניו של אהרן, אלעזר ישב לימין משה, ואיתמר לשמאל אהרן. והיו ראויים לגדולה יותר מהזקנים.**
  - ס. **וברך את לחמך ואת מימך.** (כג כה) מה הטעם שנהגו לשפוך מכוס היין של הבדלה על הארץ.
  - ע. **וכי יפתח איש בור או פי יכרה איש בור ולא יכסנו ונפל שמה שור או חמור.** (כא לג) הא אם כסו פטור, ודווקא אם כסו כראוי. מהו השיעור שנחשב כיסוי כראוי.
  - ע. מי שבריא בד' איברים אלו הוא עשיר.
  - ע. תנן (זבחים ט ג) רבי עקיבא מכשיר בבעלי מומין. דאם עלו למזבח לא ירדו. ודוקא בדוקין שבעין וכיוצא בהן הכשיר ר' עקיבא, הואיל והן כשרים לכתחילה בעופות. (הרע"ב). כמה דוקין היינו עורקים ועצבים יש בעין? מה הטעם שהעין נקראית עין.
  - פ. **ואנבתי את איביך וצרתני את צרריך.** (כג כב) ההבדל בין צר אויב ושונא. וכן בפסוק (אסתר ז ו) **איש צר ואויב המן הרע הזה.**
  - צ. **ושחד לא תקח פי השחד יעור פקחים ויסלף דברי צדיקים.** (כג ח) מה הטעם דכתיב **צדיקים** כתיב מלא, ומצינו בתורה (בראשית יח כד) **אולי יש חמשים צדיקים,** (דברים ד ח) **אשר לו חקים ומשפטים צדיקים,** בכתב חסר.
  - ק. רק שבתו יתן ורפא ורפא. (כא יט) מה הטעם שבפסוק זה הפ' דגושה, ואילו בפסוק (טו כו) **כי אני י-הוה רפאף הפ' רפויה.**
  - ר. **ומקלל אביו ואמו מות יומת.** (כא זי) פרש"י - למה נאמר? לפי שהא אומר **איש איש אשר יקלל את אביו** (ויקרא כט) אין לי אלא איש שקלל את אביו. אשה שקללה את אביה מניין? תלמוד לומר: **ומקלל אביו ואמו,** סתם, בין איש ובין אשה (סנהדרין פ"ה ע"ב) אם כן למה נאמר **איש אשר יקלל**? להוציא את הקטן. מה ההוה אמינא שלא תתחייב האשה שקללה את אביה שהרי הוקשה האשה לאיש בכל העונשין בתורה.
  - ש. בין הדברים המיוחדים באש של מערכה נאמר כי היתה האש רבוצה כארי. והתניא אמר ר' חנינא סגן הכהנים: **אני ראיתייה את אש המערכה במקדש והיתה רבוצה ככלב ולא כארי!** ומשיבים: **לא קשיא כאן** שהיתה רבוצה כארי — הריהי אש המערכה של המקדש הראשון, **כאן** בדברי ר' חנינא סגן הכהנים שהיתה ככלב — הוא במקדש השני. (יומא כא) מה הטעם שהאש שהיתה רבוצה על המזבח בביהמ"ק הראשון היתה נראית כארי ובביהמ"ד השני היתה נראית ככלב.
  - ת. בחודש זה דרך בני אדם להשכיר שפחות במלאכת הפשתן, ובאותה עת יש ניפוץ סירוק וטויה.

תשובות

- א. **אביב** - בחודש זה רגילים הכל להשכיר עבדים לחרישה ולזריעה לדישה ולקצירה ולאסיפת הפירות. **אם בגפופ יבא בגפופ ר"ת אביב**. (רבינו אפרים)
- א. **אם לא ימצא הגנב ר"ת אליה** - רמז לממון המוטל בספק יהא מונח עד שיבא אליהו. (מנחת יהודה)
- ב. בקשו עלינו רחמים, שנעלה לשלום ונשוב לשלום, והרי דברים ק"ו ומה אם משה רבינו שנאמר לו (כד יב) **עלה אלי ה'הרה** והבטיחו כך היה מפחד, אנו על אחת כמה וכמה שנבקש רחמים מלפני המקום שירחם עלינו ויפדנו מכל צרה. (ילקוט ש' שמות רמז סב) והיינו לא לכם אתם יושבים אלא **לנו**. (אונים לתורה)
- ג. גונב מן הגנב פטור מתשלומי כפל ומתשלומי ארבעה וחמשה. היינו דאמר קרא **מבית האיש ולא מבית הגנב**. (מנחת יהודה)
- ג. גדול שבדיינים היה, ואולם מרוב ענוותנותו לא הכיר בעצמו שהוא גדול הדיינים, וק"ל (סנהדרין לו). דיני נפשות מתחילין מן הצד. מנא הני מילי? אמר רב אקא בר פפא: אמר קרא, **לא תענה על רב**. לא תענה על רב. פרש"י - כתיב בלא יו"ד משמע לא תחלוק על מופלא של ב"ד הלכך לא מתחילין מינה דלמא חזא ליה חובה ולא פליגא עילויה ומתחילין מן הצד (שלא ישמע) אחד דברי אחד מן המזכים ויסקים עמו. מאחר והוא סבר שהוא הקטן שבהם לכך הקדים וקנה דעתו שלא להקריב את הקרוב וגם לא להרוג את המקריב. וגרם את ההיפך שחברי הסנהדרין לא יכלו לחלוק עליו משום **לא תענה על רב** ודעתו הכריעה את הדין כנגד רוב הדיינים. (פניני הגר"א)
- ד. דקדוק במצוות יש לקיים ללא כל אפשרות לפשרה. לפיכך פתח השו"ע באו"ח כדי שילמדו המעיינים שאת התורה יש לקיים בלי פשרות. התורה הקדימה ופתחה בדיני ממונות אשר בתחילתם כתובים דיני הפשרה, ואילו היו לומדים לפי הסדר של התורה יטעו לחשוב שבכל דבר אפשר לעשות פשרה. (ר' יואל מסאטמר) וכ"כ בעה"ט - **המשפטיים**. נוטריקון הדיין מצווה שיעשה פשרה טרם יעשה משפט. **אשר**. נוטריקון **אם שניהם רוצין**. הכה אותה על ראשה או על אחד מאבריה אינו חייב עד שיכנה במקום עוברת. דבר אחר לחייבו אפילו בולד אחד. אע"פ שכתוב **ויצאו ילדיה**. (החזקוני)
- ו. **ואם שן עבדו או שן אמתו יפיל לחפשי ישלחנו תחת שנו**. (כא כז) מכאן שהסורין מכפרין עון, מה אם עבד שהכהו רבו לחפשי ישלחנו, קל וחומר להקב"ה שיסיר אדם מישראל שקרא אותם (ד כב) **בני בכרי ישראל**, אינו דין שלא יכפר להם, אלא יכפר. (מדרש הבאר)
- ז. ז' בסיון עלה בעלות השחר, וירד בעלות השחר של שבעה עשר בתמוז. (החזקוני)
- ח. חפזון ובהלה מורה על כתיב חסר, כתיב מלא מורה על מתינות. כדכתיב (במדבר ו כג) **פה תברכו את בני ישראל אמור להם**. פרש"י **אמור** - מלא. לא תברכם בחפזון ובהלות, אלא בכונה ובלב שלם (תנחומא י). לפי זה מדוייק מאוד דבמצרים כתיב (דברים טז) **כי בחפזון יצאת מארץ מצרים** ולכן כתיב חסר אבל לעתיד לבוא כתיב (ישעיה נב יב) **כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו** ולכן כתיב מלא. (טעמא דקרא)
- ט. טבח, חייט, נחתום, בלן, ספר ולא בלילה. ו' דברים אלו אסור להעביד העבד עברי. והוא רמזו בתיבה **יעבד** כתיב חסר ו'. טבח, חייט, נחתום, בלן, ספר ולא בלילה בגימטריא **שש שנים יעבד**. (1086) (הרוקח)*
- י. יחידי הדור אשר כמה שיותר יעבדו את ה' בשלימות, אזי **וברך את לחמך ואת מימיה ונהסרתי מחלה מקרבה**, כלומר לכלל ישראל כולו. שכן כל הברכה והשפע של הדור בזכות אותם יחידי סגולה. (נימוקי הרדב"ז ע"פ הגר"א)*
- כ. כהן גדול ביום הכיפורים לפני שנכנס לקודש הקדשים מתקנין לו פֶּהֶן אַחַר תַּחֲתִיו (משנה יומא א א). ועליית משה אל האלוקים היתה דומה לכניסת הכה"ג ביוה"כ לקודש הקדשים. והסגן הזה הוא לימין הכה"ג בשעת ההגרה, לכן גם כאן יהושע כמו סגן אצלו. **א"נ** משה רבינו היה מתיירא פן ישרופוהו מלאכי מרום, וכדי שלא תתבטל ע"י זה קבלת הלוחות, לקח את יהושע עמו, שיהא מוכן לעלות תחתיו, והעניו מכל אדם האמין שיהושע ודאי יתגבר עליהם. (אונים לתורה) ולכן היה צריך שיהושע ימתין לו בסמוך.
- ל. לזה ואינו משלם - קמ"ל דאינו מחוייב להלוותו. לפיכך נכתב בלשון **אם**. (הרא"ש)*
- מ. מ"ח פעמים הזהירה התורה שלא לצער את הגר כמספר הפעמים שהזהירה על עבודה זרה. בלתי **לי-הנה לבדו**. וגר לא תונה - לומר גר שמקריב קרבנות לגבוה אין לומר שבביל שעבד ע"ז אין מקבלין הימנו. סמך ע"ז לגר, מ"ח פעמים הזהירה עליו התורה כע"ז. (רבינו אפרים)*
- מ. מקרא היה מלמדו הקב"ה ביום הוא תורה שבכתב ובלילה משנה הוא תורה שבעל פה וזוה הכיר, ועוד לפי שהמלאכים היו אומרים **קדוש קדוש קדוש** ביום ולא בלילה, ובלילה היו אומרים (יחזקאל ג יב) **ברוך כבוד ה' -הנה ממקומו**. (מושב זקנים)
- נ. נח קילל את כנען על ידי סיבת שן ועין. שן שחירק והעין שראה ערות אביו גרמה הקללה מהעבדות. (הרא"ש) שבשביל שראה חם את ערות אביו וסיפר בשינוי. (טור)*
- נ. נתחייבו מיתה בשריפה נדב ואביהו דכתיב (כד יא) **ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו ויחזו את הא-להים ויאכלו וישתו**. תרגום יונתן וילנת נדב וְאֲבִיהוּא עוֹלְמָא שְפִירָא לֹא שְדַר מִחַתִּיה בְּהוּא שְעָתָא בְרַם אֲתַנְטְרָא לְהוֹן לְיוֹם תְּמִינָא. אלא שלא רצה הקב"ה לערוב שמחת התורה, והמתין עד יום שמיני של מילואים, ולוקנים עד תבערה, ואילו מתו אלעזר ואיתמר היה נכרת כל זרע אהרון. ולא רצה הקב"ה שיכרת זרע כהונה הקדושה. (טור)
- ס. סימן טוב הוא בתחילת השבוע וסימן ברכה, דאמרינן כל בית שלא נשפך בו יין כמים אין בו סימן ברכה. (שו"ע או"ח רצו א) דאמרו חז"ל (עירובין סה.) אמר רבי חנין בר פפא: כל שאין יין נשפך בתוך ביתו כמים - אינו בכלל ברכה, שנאמר **וברך את לחמך ואת מימיה**. מה לחם שניקה בכסף מעשר - אף מים שניקה בכסף מעשר. ומאי ניהו - יין, וקא קרי ליה מים. אי נשפך בביתו כמים - איכא ברכה, ואי לא - לא. כתב המשנ"ב - והאחרונים הסכימו דלא ישפוך בשעת ברכה כלל אלא בשעה שמוזג ישפכנו מלא על כל גדותיו שישפך על הארץ וגם זה יש למעט בחלק הנשפך משום הפסד משקין. (עבד המלך)
- ע. עגלה טעונה אבנים מהלכת עליו זה השיעור של כיסוי כראוי. כדאיתא בירושלמי (ב"ב פ"ה ה"ז) אין עושין חלל תחת רשות הרבים אלא אם כן שתהא עגלה טעונה אבנים מהלכת עליו. (החזקוני)
- ע. **עין שן יד רגל ר"ת עשיר**. אין עושר כבריאות, מי שבריא בד' איברים אלו הוא עשיר. (רבינו אפרים בשם ספר מבחר הפנינים, הגר"א)
- ע. ע' דוקין יש בעין. וזה מקור שמה, שכן שבעים בגמטריא ע'. והם סוגי העורקים והנימים בין בלבן בין בשחור למעלה למטה ומן הצדדים. ואם חס ושולם שנים מהם נוגעים אחד בחברו, תיכף ניטל מאור עיניו של אדם ונעשה סגי נהור, ר"ל. (פניני הגר"א)
- פ. פועל ממש להצר לזולתו הוא נקרא צר. אם מחמת איבה, או לפעמים יהיה להנאתו. והאויב אינו מציר בפעל רק נוטר איבה עליו. האויב איבתו גלויה והשווא הוא בלב. (מלבי"ם - תהלים פט כג)
- צ. צדיק גמור ולוקח שוחד אינו נפטר מן העולם בלא טירוף דעת (כתובות קה:). לכך כתיב מלא כלומר אפילו צדיק גמור משא"כ כל צדיקים חסר (קהלת ז כ)
- ק. **כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא**. (טעמא דקרא)*
- ק. קב"ה מרפא רפואה שלימה - הפ' רפויה. בכל מקום שהרפואה על ידי אדם הפ' דגושה (ילקוט האזובי) לפי שהרפואה על ידי אדם היא חסרה שלעתיים החולי יחזור, שלפעמים מזיק הרפואה, ועוד לפי שעולה ממון, ואילו רפואה ע"י הקב"ה היא רפואה שלימה לאורך זמן שאינה עולה ממון.
- ר. רשות אחרים עליה, הוה אמינא דכיון דאינה חייבת בכבוד דאין סיפוק בידה לעשות לכן גם בהכאה וקללה לא תחייב, קמ"ל. (פענח רזא)*
- ש. שלמה המלך בנה את ביהמ"ק הראשון, והוא משבט יהודה וכתוב (בראשית מט ט) **גור ארנה יהודה**, לכך היתה האש בצורת אריה. אולם בית המקדש השני נבנה על ידי כורש ממלכות פרס, ומלכות פרס נדמה לכלב(ר"ה ד.), לכן היתה האש רובצת על המזבח בדמות כלב. (חידושי אגדות - יומא כא:)*
- ת. תשרי - דרך בני אדם להשכיר שפחות במלאכת הפשתן, ובאותה עת יש ניפוץ סירוק וטויה. וכי ימפר איש את (כא ז) ס"ת תשרי. וכן כתיב לקמן (לה כה) **וקל אשה חכמת לב בנדיה טוה בגימטריא תשרי** (914 עם האותיות). (רבינו אפרים)

מקורות / חידודון *

ט. **שש שנים יעבד** שומע אני כל עבודה במשמע תלמוד לומר **לא תעבד בו עבדת עבד**. מכאן אמרו לא ירחוץ לו רגליו ולא ינעול לו סנדליו ולא יטול לפניו כלים לבית המרחץ ולא יסמוך במתניו כיון שעולה במעלה ולא יטלו לו בפורין ולא בכסא ולא בלקטקא כדרך שהעבדים עושים תלמוד לומר **ויקרא כה מו) ובאחיכם בני ישראל איש באחיו לא תרדה בו בפרך**. אבל בבנו ובתלמידו רשאי. **שש שנים יעבד** שומע אני בין עבודה שיש בה בזמן ובין עבודה שאין בה בזמן תלמוד לומר כשכיר מה שכיר אי אתה רשאי לשנותו מאומנותו אף עבד עברי אי אתה רשאי לשנותו מאומנותו. מכאן אמרו לא ילמדנו רבו אומנות שהיא משמשת לרבים כגון בלן ספר חייט טבח נחתום. ר' יוסי אומר אם היתה אומנותן מיוחדת לכך יעשה אבל רבו לא ישנה עליו. כשכיר כתושב וגו' מה שכיר עובד ביום וכו' אף וכו' רבי יוסי אומר הכל לפי אומנותו. (ילקוט"ש שמות רמז שיא)

י. **ועבדתם את י-הוה א-להיכם וברך את לחמך ואת מימך** – יכול מי שעושה מיראה ומי שעושה מאהבה יהיו מבורכים בשווה תלמוד לומר **וברך את לחמך** כפי זכות כל אחד ואחד. ועוד מודיענו שתפילה נשמעת כשמתפללים בבית כנסת יותר מתפלת יחיד **פי ברבים היו עמדי**. (תהלים נה יט) (הרוקח)

וברך את לחמך בלשון יחיד, כלומר של כל אחד ואחד שלא יצטרכו זה לזה. (אוצר הראשונים בשם כתי"י)
התחיל בלשון רבים וסיים בלשון יחיד לפי שכל ישראל ערבים זה בעד זה ולא יברך ה' לחם של כל יחיד ויחיד עד אשר יהיו עובדי ה' רבים ויעבדוהו כל זרע יעקב כאחד אז יבורך לחמו של כל אחד ואחד וי"א שעבודת ה' טוב יותר כשרבים מתקבצים להתפלל כי **הן אל כביר ולא ימאס** (איוב לו ה). אבל בענייני אכילה טוב יותר כשאוכל כל אחד פתו לבדו. ולפי שרוב החולאים באים ע"י המאכלים שמבחוץ, או ע"י התגברות היסודות זה על זה מבפנים, ע"כ אמר **וברך את לחמך ואת מימך והסרתי מחלה מקרבך**. (כלי יקר)

ל. וזה הוא אומרו **אם כסף תלוה את עמי** פירוש אם ראית שהיה לך כסף יתר על מה שאתה צריך לעצמך שאתה מלוה לעמי תדע לך שאין זה חלק המגיעך אלא חלק אחרים שהוא **העני עמך**, ובוה רמז כי צריך לפתוח לו משלו. ואולי כי רמז לו גם כן שלא יתנשא ויתגדל על העני בראותו כי הוא הנותן לו, והוא אומרו **לא תהיה לו פנשה** לשון נשיאות ומעלה כי משלו הוא נותן לו. וחזר לומר כנגד ההלואה **לא תשימו עָליו וגו'**: (אזה"ה)

יש מי שמתבייש לקחת צדקה ואז מצוה לתת לו בהלוואה, כמו שאמרו חז"ל (כתובות טו ז): **תנו רבנן: אין לו ואינו רוצה להתפרנס** – נותנין לו לשום הלואה, וחוץ וחוץ ונותנין לו לשום מתנה, דברי רבי מאיר. דבאמת יהיה בלבו בתורת נתינה ולעני שבוש לקחת מתנות יראה עצמו כאילו הלוה לו. (כתב סופר)

מ. **תנא, רבי אליעזר הגדול אומר: מפני מה הזהירה תורה בשלישים ושישה מקומות, ואמרי לה: בארבעים ושישה מקומות, בגר? מפני שפורו רע. (בב"מ טו):**
 כתב ר' זאב וולף רבינוביץ ז"ל - על' בהגהות רעק"א, שבתוס' קדושין ט ב הנוסח: שהזהיר הקב"ה עליהם בכ"ד מקומות. עוד מצאתי בתנחומא פ"א ויקרא סי' ב: **מ"ח פעמים הזהיר הקב"ה בתורה על הגרים**, וכ"כ בעל הטורים ריש פ"א דברים. עוד נמצא בראשית חכמה שער ה' פ"ד שהעתיק מאיזה מדרש: על הגר מזהיר בכ"ח מקומות. ועל' בד"ס כאן, שבכ"י נמצא הנוסח: במ"ח מקומות. (שערי תורת בבל – בב"מ טו):

כתב בעה"ט: **אלה הדברים** - רמז ג"פ, נאמרו כסיני ונשנו באהל מועד ונשלשו בערבות מואב ועל כל מצוה ומצוה נכרתו י"ו בריתות בסיני וי"ו באהל מועד וי"ו בערבות מואב **שהן מ"ח וכנגדן הזהיר מ"ח פעמים בתורה על ע"ג והזהיר מ"ח פעמים בתורה על הגר** שבא לדבק בתורה שנכרתו עלי' מ"ח בריתות. (דברים א א)

נ. **וכי יבא איש את עין עבדו או את עין עבדתו ושתתה לחפשי ישלחנו תחת ידיו**. – יש לדקדק למה אמר 'שן ועין' הרי די בשן או עין לחוד. מאחר והעבדות באה מכח הקללה שקלל נח לבנו חם, ואמר לו (בראשית ט כה) **אָרוּר כָּנָעַן עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה לְאַחֲיוּ**. והנה שני דברים היו שם, אחת - **ויצא חם אָבִי כָנָעַן אֶת עֶרְוַת אָבִיו** שהוא בעין, והשני - **ויגד לשני אחיו** שגמר הדיבור על ידי השן. לפי זה מן הדין היה שהעבד לא יצא לחירות אלא בשן ועין יחדיו דווקא, אלא שהקב"ה עשה חסד שהעבד יוצא באחד מהן. אם כן ייסורים שממרקין כל גופו על אחת כמה ומכה, והשתא ק"ו מתרוויהו. (אמרי נועם – ברכות)

צ. **אפילו צדיק גמור ונוטל שוחד** - והיינו ק"ו לרשעים שכבר נטל שוחד בפעם ראשונה דבפעם ראשונה כשנוטל אכתי צדיק הוי שעדיין לא נטלו וק"ו לטפשים בפעם שניה שנוטל שוחד שכבר נעשה טפש מפעם ראשונה שנטלו. מ"ר. (תוס' – כתובות קה):

ר. **אחד אנשים ואחד נשים חיביבין**. תנינא להא דתנו רבנן: "איש" – אין לי אלא איש, אשה מנין? פשהוא אומר "תיראו" – גרי פאן שנים. אם פן מה תלמוד לומר "איש"? – איש סיפק בידו לעשות, אשה אין סיפק בידה לעשות, מפני שרשות אחרים עליה. פרש"י – בעלה. (קידושין ל:)

הטעם שנשים פטורות ממ"ע שהזמן גרמא הוא מטעם זה שמשועבדים לבעליהן ואולי באותה שעה יהיה לה פקודה מבעלה. (רזא דמאיר)
 ש. כורש בנה של ביתו של מלך פרס, שהתחנה בלא רשות אביה עם אחד משרי המלך. מלך פרס שכעס עליהם לקח את כורש שהיה אז תינוק וציווה לזרוק אותו ביער מלא בחיות רעות, לכורש אומנם נעשה נס והגיעה כלבה שגידלה אותו, ובשל כך נקרא "כורש" שפירושו הוא כלב. כורש גדל ביער וקיבץ סביבו חבורת בריונים, ששמע על כך סבו הוא עלה למלחמה נגדו, אולם כורש ניצח אותו ולקח את כס המלוכה. דרוש מלך מדי ששמע על כך השיא את ביתו איתו, ולכן אחר כך עלו שניהם ביחד והרגו את בלשאצר וכבשו את הממלכה הבבלית. בתקופת כהונתו הוא אישר ליהודים לחזור לארצם ולהקים את בית המקדש השני ואף נתן ליהודים כסף בשל כך. (מעם לועז – ישעיהו רלח)

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת
 התשובות אינם להלכה למעשה, הערות והארות יתקבלו בברכה
לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל
ramnadlan018@gmail.com לקבלת העלון במייל ניתן לפנות לכתובת